

שירי ישקב קופליביץ

הה לך בארץ: מבחר שירי

רים, מאת יעקב קופליביץ, הוצאת קרן ישראל זנגביל בלונדון על ידי אגודת הסופרים העברים בארץ-ישראל, תל-אביב, תרצ"ב 293 עמודים.

שירים ליריים אמתיים, כפרקירתם לה, שרק השפתים נעות בהן והקול לא ישמע, מצריכים התיחדות של נפשות, התנסות לתוך אותו הלך-הנפש של רגעי היצירה, ולפרקים אף התאמת במזג של הקורא והנקרא. כל שלא עמד פעם, כמי שורה, לפני היתמות של נפשו—היאך יוכל להבין את רחפי-ההרגשות על פני הגי שרים האוריריים, הליריים, שהמשורר מותחם על פני תהום זו? נופו של המד שורר אמנם לא נופי הוא, אבל נופו חייב להיות לו לצרוף מופלא, מופשט, של נופי הרבים, אשר התהלכתי בהם. ובנופיה-הנפש על-אחת-יכמה-הזכמה. ואותו הרך והעי נוג שבמשוררי הליריקה, ריסקתה, רשם פעם, שיש והשיר הלירי יעלה על פני נופי-הנשמה, "זכרונות" (למלה "זכרונות" גוון אחר בדבריו, מעין אסוציאציות שאינן נתפסות), שעברו על האדם, כבני עבים, כענני-טל, עוד לפני היותו לאדם, ליצור חי: בבחינת זעזועי-בראשית נש-כהים, שנשתיירו אירשם "מעבר להכרה" ועם השיר הם נזכרים לפתע — נזכרים וזחורים ומתעלמים בן-קריאתה... וזוהי גם הנאת-בראשית, שהקורא המתיחד טועם בקריאת הליריקה האמתית — זה צקוץ הלחש האינטימי ביותר והעמוק ביותר, שבמדרגה העליונה שלו, הנבואית, הוא קורע ככהרב את שערי כל הרקיעים, המי תוחים על ראשו. ומשום כך פוסקים כאן גם כל "הגבולים המלאכותיים" של הלאר מיות (על כל פנים של הלאומיות במובן הצד), של הדת ושל כל אותם המצרים, שהתקין לו האדם לרע לו. כי בקוסמוס מהלך המשורר הלירי האמתי, ועל פני כיתרי-העולם הוא פורט את נגונו — את נגון הצער והתונה, שהוא "בינלאומי" בכובן הנעלה והיקר ביותר, וה"הלאומי" יות" — זו תתבטא בלשון המיוחדת, במי זיגת-הגוונים, וביחוד במשל המושאל.

וכל שעומד ודורש מן השירה הלירית יותר מזה, את נפשה הוא קובע. צער היהודי צער העולם הוא, ולהפך. וההתי לבטות שלנה הפנימית, — ואפילו זו שבי צירת הערכים החדשים ב"רינסאנס" שלי נו — אם אינה עשויה להתעלות עד לירי

אוננו גובה, ששם תהדל להיות "פנימית" במובן הצר, אלא אנושית-עולמית, אינה הומר לשירה ואינה עשויה לזעזע מוסרי-תכל, או — מה שחשוב מזה — מיתרי-נפש. ביאליק זכה ולפת בצערה-היהודי הפרט את, "מוסדות הארץ הנמקים", וני עשה משום כך ל"משורר הלאומי" במר בן היקר ביותר — ומרגליות-הצער שלו קורנות לתוך הנצח.

והשורה הלירית שלנו הצעירה, וביחוד זו שנוצרה בארץ (באמתית ובנאי מנת הכתוב מדבר, ולא בפאתי-ההמלאי כותית, ששמה לה את ה"פרובלימות הל" אומיות" לנושא מתוכן מראש) — השירה

הצעירה הזאת גם היא פורטת על אותם המיתרים הרכים, שעליהם פרטו את שירי ריהם כל המשוררים הנאמנים למן העור לם: הנושאים שלהם הם נושאים, והר "נגון" שלהם "נגונם" הוא. התונה, הצער, היתמות, השכול, הערטילאות; ומאידך גיסא — האהבה, התולדה הנצח השד מים, הכוכבים, האלוהים — אלה הם הסמל מנים העתיקים והחדשים, שטעמם לא פג מעולם ולא יפוג לעולם. ו"הרב-הקרקע", אומר פעם קנטו האמסון, "יש ואתה טועם בו טעם הכוכבים, ולהפך"....

והמשורר, שאנו עוסקים בו בזה, טעם משניהם.

"הלך בארץ" — כלומר הלך-נורד בתכלי, וה"הלך בארץ" — יתום מיתוטי הישוב, המהלך גם כאן על אדמת-האכות הכתחדשת בתוך אבלי-מיו, או כבטויו של ברנר על עצמו "לצדי דרכים אכלות". ולא תלילה, שהלב אינו משתתף בכל זה, ולא, תלילה שאין ברכה בנפשו של הכשורר למעשה-הדב זה בקום האדם הישי ראלי לנסות את נסיון-חייו האחרון. אלא שהוא, המשורר, נתון "בשביו של עצמו", ומשעה שהאחרים משקיעים נפשם במ לאכה, באכתי-הקרקע הצרה, עיניו שלו באפקים, במרחקים, כאשר לא כאן, ותוא נשאר תמיד אך ה לך בודד:

....ואנכי גר בארץ, כרוח באתי ובענן אלך, ובטרם בארמה אגע — אכלה כולי"....

וזהו הנעימה העיקרית, המפעמת בס פר כולו: הלך עובר בתוך מדבר-החיים, שנושא עמו לראווה את נפשו בכפה, את שורת חיור-לא-חייו, והוא הולך ופוסע בצעדים אטיים על פני החול, הסופג הד פעמיו וכבוא היום והנה גם נשמת-רשי רתו — "הבוך של בשמים" בלשונו — תצנח לתוך חול-הציות הנה ללא-הר וללא תכלית.

"אך נזיר מתבודד, איש מהרישי משתאה

כי ימצא אוצרי — הוא אליו ינתח". כלומר: עוד ה לך בודד, המהלך מע בר לתיים, הוא הוא הנאמן האחד, אשר יוכל לשתף עצמו עם המשורר הבודד.

והאמת ניתנת להאמר, ששירה ע ר י ר י ת כשירתו זו של קופליביץ, שבכמה וכמה משורותיה אנו עומדים לבני עצם התהומות של הנלמודיות הגי דולה, אין למצוא כמעט בשירה העברית הצעירה — ואף-על-פי שלכאורה היא מלאה אך את השכול ואת הברידות, ובשעה שאתה קורא בספר הזה, שיר אחר שיר, ואתה נשיי בתוך אותו ים-התונה, שאתה מוסיף עליו לא אחת גם את דמעתך הערופה, והנה אתה רואה עצמך שוב נצב לפני המקורות הקדומים ביותר של רגשות-לב-האדם, שמתוכם דלו ומתוכם ידלו לנצח כל אלה אשר זכי להגיע ולעמוד לפני אותם המקורות בלא הציצה.

שירת הצער היא שירת העולם-ההלך, שהגיעה לירי התמוגות עם הצער של הישראלי הצעיר ועם צער האומה בכללה. או יותר-נכון: צער-העולם מו א ר כאן על יד צער-האומה, המי שמש לו למשורר רקע של נוני-קשת לשד

חור התונה של ה-פרט".
"אנכי עב בן סער,
שוכן חגוי גליל.
זה גורלי, לרדוף ברקים,
אביר ענו בשכול-שחקים —
עד אחלופה כלי".

ומשום כך אין לצרף כאן, מכל אשר תקרא וככל אשר העמים לתוך השורות הריתמיות הללו, איזו "תפיסת-עולם" מיוחדת שלה משורר — אם בכלל ראוי לגשת באמת-מדה כזו של בקשת "השקד פות" ו"רעיונות" אצל שירתו של משורר לירי כקופליביץ. השלילה הגדולה — זו שפתחה ביל"ג ונסתיימה כמעט בטשרי ניחובסקי — שלילת-הנלות, שלילת-ההווה של העיירה היהודית כגולה, שהביאה אתה את שירת-החיובים אצל אותם המשוררים עצמם, וביחוד אצל טשרניחובסקי — אלה אינם עוד הומר למשורר החדש, שלאחר אותם המבשרים הגדולים, שהיתה מעין "תכלית" ו"תעורה" לשירתם. קופליביץ, כמשוררים ליריים אחרים בתוכנו (ויזכר נא אחד הליריקנים הטחון רים ביותר מסוג זה, מ ר ד כ י ט מ ק י ן), אינו משוררו של הפאתוס הגדול, שבתוכנו היה הוא המשך הכרחי ומובן מאליו כמעט של הנבואה העברית (מכאן ה"משאות" וה"חזיונות" של ביאליק, טשרניחובסקי שניאור וכו'), אלא משורר "העיפות" הוא, משורר ה"דממה הדקה", זו שבאה תמיד לאחר "קול ה' בכח, קול ה' בהדר". משורר לירי הוא ככל משורר לירי מחונן — ואמת-המדה האחת, שבה אפשר לגשת לבקורת שירתו זו הוא, עד כמה א מ ת י ת שירה זו ומה הוא החישג ה א מ נ ו ת י,

שהגיע אליו המשורר.

ולפיכך אין לקבל בשום פנים או תה ההנחה, שהגיע מבקר אחד בבקרתו על שירה זו (ראה הקובץ "מסד" מאמרו של מ. פיינשטיין "שירה ערטילאית"). שכאן לפנינו מן השירה, שבאה לפי דבי ריו, "מפאת המבוכה והערבוביה השוררת בנשמת המשורר עצמה, או שאינה יכו לה למצוא אחיזה בדברים שמהוצה לה". או בלשון חריפה יותר: "נאהו רבים ממשוררינו בכפך הרגשות ורעיונות, והט תלוים בין היטמים ובין הארץ... וטעות היא כידי הסבורים, כי סימן יפה הוא, אות לעמקות-הרגש, לרות-בהאפקים" וכו'. וחולך אותו מבקר ומכאב באריכות ערטילאות זו מה, ובא לירי מסקנה, שהערטילאות אינה הומר לשירה.

אבל—כלום אין השירה הלירית של רילקה, למשל, הטהור בליריקנים האחרונים, בולה ערטילאיות, בולה "אוריריות", שאין אתה יכול לספוג מתור כה אלא רחשי-שפתים-כמעט של צקוץ לחש? וכלום אין "בקשת-האלהים", שאותו מבקר רואה כננאי למשורר העברי הצעיר, הומר לשירה של הנפש, אם אך נאמנת היא?

ושירתו של קופליביץ אינה, תלילה, שירה של "בקשת אלהים" (חזרתי על כל השירים שבספר הזה ולא מצאתי אחד, שיהא אפשר להכניסו לסוג זה), אלא שירה לירית היא, שירה עמומה, החותרת בשורה-היאוש ובאור-התקוות (שאף הוא מאיר פה ושם כשברי-קרנים מנפץ רסיסים) לתוך התהומות העתיקים אשר לשאלות כבשוגר-של-עולם.

"לכרי, בלי רעה ורע,
בלעתי לילותי כרמעות" —
ואנו בולעים את הרמעות יחד אתה.
"אלוה! ברא לי יש, רק יש קטן,
מן האין הגדול שבתוך לבי!"
ואנו מפללים יחד אתה.

אבל כלום אלך ואעתיק כאן את שיריו לראווה?—יקרב הקורא עצמו, יעשה את נשמתו כאפרכסת, ככלי-קבול —ויקבל:

"לא יגוע עירי איש, נדפו כל חיוו—

כי יחיו בשירי"....

ד. קמחי